PRAVO NA ŽIVOT I EUTANAZIJA

REZIME: U ovom radu su prikazane zakonske nedoslednosti, nedoumice i nedovoljno precizno definisani pojmovi koji sačinjavaju osnovno ljudsko pravo – pravo na život. U okviru prava na život, kao neprikosnovenog ljudskog prava, razmatrani su problemi: legalizacije abortusa i dileme da li fetus ima pravo na život ili ne; ukidanja smrtno kazne, koja još postoji u mnogim kako demokratskim, tako i nedemokratskim zemljama, pod izgovorom očuvanja reda u zemlji ili iz razloga vere i legalizacija eutanazije, koja je po svojoj suštini suprotstavljena pravu na život, ali nalazi uporište u drugim ljudskim pravima, kao što su pravo na samoodlučivanje i pravo na autonomiju. Prikazani su aktivna i pasivna eutanazija, samoubistvo uz pomoć lekara i potpomognuto samoubistvo, sa međusobnim sličnostima i razlikama, kao i zakonskim kaznama koje ih prate u svim zemljama, osim u Belgiji, Švajcarskoj, Holandiji, Luksemburgu, Albaniji, Kolumbiji i trima američkim državama: Oregon, Montana i Vašington u kojima je samoubistvo uz pomoć lekara legalizovano. Za ozakonjenje bilo kog oblika eutanazije neophodno je stvoriti zakonske preduslove koji će striktno definisati uslove pod kojima je taj čin izvodljiv. Osim pisanog zahteva obolelog neophodan je tim stručnjaka, koji će koncenzusom donositi odluku za svakog obolelog, odrediti način, vreme i druge uslove izvršenja čina, kao i izvršioca.

Ključne reči: pravo na život, eutanazija, smrtna kazna, abortus.

Uvod

Poslednja dva veka je obeležilo uvođenje ljudskih prava u sve ustave, međunarodne konvencije, povelje i protokole, iako koreni borbe za ljudska prava dosežu do antičkih vremena.

* Doktorand Pravnog fakulteta za privredu i pravosuđe, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, e-mail: mirjana_z@gmail.com

Kao osnovno ljudsko pravo, pravo na život utemeljeno je još u vreme Hipokrata i u vreme Cicerona.¹ Nažalost, i danas postoje mnoge nedoumi-ce i nedorečenosti kada je pravo na život u pitanju. Pitanje abortusa, smrtno-kazne i eutanazije su samo neke od njih, koje već dugi niz godina izazivaju polemike među pravnicima, lekarima, filozofima, sveštenicima i građanima u najširem smislu reči. Širom Evrope, sve su intenzivniji zahtevi za legalizaciju abortusa, pod velom ljudskih prava i prava na samoodređenje žene. Za sada u većini zemalja abortus je legalizovan pod određenim uslovima, koji se na-žalost u većini slučajeva ne ispunjavaju. U svim evropskim zemljama, osim u Belorusiji, ukinuta je smrtna kazna, ali i dalje postoji u mnogim kako demo-kratskim, tako i nedemokratskim državama sveta. Eutanazija je legalizovana u Holandiji, Belgiji, Švajcarskoj, Luksemburgu, Albaniji, Kolumbiji i trima američkim državama (Oregon, Montana i Vašington).² Zagovornici prava na smrt, prava na dostojanstven život i prava na izbor o momentu okončanja života, sve su glasniji u zahtevima ozakonjenja eutanazije.

U ovom radu će biti prikazane zakonske nedoslednosti kada je u pitanju pravo na život, sa posebnim akcentom na problem eutanazije, njene humane neophodnosti, striktno zakonske regulacije i potencijalne zloupotrebe.

1. Pravo na život

Pravo na život je osnovno ljudsko pravo, bez koga ostala prava nemaju smisla i iz koga proističu sva druga ljudska prava. Čovek ih stiče rođenjem, univerzalna su i jednaka za sve. Začeci ljudskih prava se nalaze još u antičkim vremenima i to u okviru učenja o božanskom i prirodnom pravu. U vreme Rimskog carstva, Ciceron je tvrdio da su prirodna prava čoveka večna i ne-promenljiva i da svi zakoni države imaju za osnovu jedan božanski zakon.³ „*Naturam si sequemur ducem nonquam aberrabimus*“ – nikada nećemo zalu-tati ako se držimo prirode kao vođe.⁴

Konstitucionalizacija ljudskih prava i njihovo unošenje u ustave poči-nje krajem 18. veka i to 1791. godine u Americi unosi se 10 amandmana na Ustav iz 1787. godine. Prvi odeljak Francuskog ustava iz 1791. godine odnosi se na osnovna prava. U naš Sretenjski ustav odredbe o ljudskim pravima se unose 1835. godine. Krajem 19. veka i stvaranjem Ujedinjenih Nacija (UN),

¹ Milosavljević, B., Popović, D. (2011). Ustavno pravo, Beograd, Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu, Javno preduzeće Službeni glasnik, str. 141.

² Korljan, E. (2012). Evropska konvencija o ljudskim pravima i pravo na život: doktorska disertacija, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, str. 185.

³ Milosavljević, B., Popović, D., op. cit. str. 141.

⁴ Antić, D. (2001). Latinski citati, Beograd, Plavo slovo, str. 102.

u periodu između dva svetska rata dolazi do internacionalizacije i univerzalizacije ljudskih prava. Ljudska prava postaju ustavnopravna i međunarodno pravna kategorija.⁵

Pravo na život je zagarantovano kako našim Ustavom tako i brojnim međunarodnim konvencijama. Član 24, Ustava Republike Srbije odnosi se na pravo na život „Ljudski život je neprikosnoven. U Republici Srbiji nema smrtnih kazni. Zabranjeno je kloniranje ljudskih bića“.⁶ Član 2, Evropske konvencije o ljudskim pravima glasi „Pravo na život svakog lica zaštićeno je zakonom. Niko ne može biti namerno lišen života, sem prilikom izvršenja presude suda kojom je osuđen za zločin za koji je ova kazna predviđena zakonom. Lišenje života se ne smatra protivnim ovom članu ako proistekne iz upotrebe sile koja je apsolutno nužna: radi odbrane nekog lica od nezakonitog nasilja; da bi se izvršilo zakonito hapšenje ili sprečilo bekstvo lica zakonito lišenog slobode; prilikom zakonitih mera koje se preduzimaju u cilju suzbijanja nereda ili pobune“.⁷ Članom 3, Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima propisano je da svako ima pravo na život, slobodu i bezbednost,⁸ a Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima utvrđeno je pravo na život članom 6.⁹ Takođe treba pomenuti i Afričku povelju o ljudskim i pravima naroda, čiji član 4 utvrđuje: „Ljudska bića su neprikosnoveni. Svako ljudsko biće ima pravo da se poštuje, njegov život i celokupnost njegove ličnosti. Nikome ne može biti samovoljno oduzeto ovo pravo“.¹⁰

Nesumljivo je da zakoni, konvencije, povelje i protokoli, koji se odnose na pravo na život nisu u potpunosti usaglašeni po pitanju abortusa, smrtnih kazni i eutanazije.

2. Abortus

Polazeći od činjenice da ne postoji saglasnost o naučnoj i pravnoj definiciji početka života, a da se svakodnevno, samo u našoj zemlji u državnim zdravstvenim ustanovama obavi nekoliko stotina abortusa, nedvosmisleno se

⁵ Milosavljević, B., Popović, D., op. cit. str. 141-144.

⁶ Ustav Republike Srbije, *Službeni glasnik RS*, br. 98/06.

⁷ Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, *Službeni list SCG – Međunarodni ugovori*, br. 9/2003

⁸ Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, (2014. Novembar 24). Preuzeto sa: <http://www.poverenik.rs/yu/pravni-okvir-pi/međunarodni-dokumenti-pi/146-univerzalna-deklaracija-o-ljudskim-pravima.html>

⁹ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, (2014. Novembar 25). Preuzeto sa: <http://www.ljudskaprava.gov.rs/index.php/međunarodni-pakt-o-gradanskim-i-politickim-pravima/55-međunarodni-pakt-o-gradanskim-i-politickim-pravima>

¹⁰ Korljan, E., op. cit., str. 40

nameće zaključak da se pravo na život odnosi na čoveka od momenta rođenja pa do smrti. Pravo na samoodređenje žene i sve sinhronizovaniji zahtevi širom Evrope za legalizaciju abortusa, uz podršku Evropskog parlamenta i Veća Evrope, a sve u sklopu ljudskih prava i prava na život, izgleda da pravo na život ne podrazumeva to pravo za fetus, bez obzira što je organogeneza ljudske jedinice završena u prvom tromesečju intrauterinog razvoja. Pod jakim uticajem rimokatolicizma zemalja Latinske Amerike 1969. godine doneta je Američka konvencija o ljudskim pravima, koja, u načelu, pravo na život, štiti od trenutka začeća, ali ne definiše ni šta se podrazumeva pod „začecem“, niti kada ono počinje i iz nje sledi načelna zabrana abortusa, jer niko ne može biti proizvoljno lišen života. Za sada, u drugim zemljama legalnost abortusa vezana je za period trudnoće, abnormalnosti ploda, interese zdravlja majke, kao i slučajeve kada je trudnoća posledica silovanja ili incesta.¹¹ Mada izveštaji o godišnjem broju nasilnih prekida trudnoće negiraju poštovanje ovih odredbi. Neprihvatljivo je da u tolikom broju trudnoća postoji abnormalnost ploda, pogoršanje zdravlja majke ili da su posledica silovanja ili incesta.

Evropska konvencija o ljudskim pravima članom 2 štiti pravo na život „svake osobe“, podrazumevajući pod tim ljudski život. Ovom konvencijom se ne definiše život, niti kada on počinje, šta se pod njim podrazumeva, niti kada se završava. Na taj način može se dovesti u pitanje i staviti pod sumnju zaštita garantovana članom 2. Ovakvo nejasno i nedefinisano stanje posledica je izostanka opšteg i zajedničkog dogovora o vrlo osetljivom pitanju, pitanju da li fetus ima ili nema pravo na život.¹²

3. Smrtna kazna

Pravo na život je nespojivo sa smrtnom kaznom koja i dalje postoji u mnogim zemljama, kao što su Kina, Japan i SAD. Evropske zemlje su najposvećenije ukidanju smrtne kazne. Većina Evropskih organizacija, uključujući Evropsku uniju (EU) i Savet Evrope (SE), kao jedan od osnovnih preduslova koje države buduće članice treba da ispune pre prijema u EU, postavljaju ukidanje smrtne kazne. Od 2000. godine smrtna kazna nije bila izrečena niti izvršena u 47 država članice SE, sa preko 800 miliona stanovnika. Konvenciji o ljudskim pravima SE je 1983. godine dodao Protokol broj 6 po kome se bezuslovno u doba mira ukida smrtna kazna. Protoklom broj 13 iz 2003. godine nalaže se i potpuno ukidanje smrtne kazne bez izuzetka u svim okolnostima.

¹¹ Milosavljević, B., Popović, D., op. cit., str. 149.

¹² Korljan, E., op. cit., str. 102-105.

U našoj zemlji smrtna kazna je ukinuta 2003. godine. U Belorusiji, jednoj evropskoj zemlji koja nije članica SE smrtna kazna se još izriče i izvršava i to streljanjem, ali se broj egzekucija na godišnjem nivou ne objavljuje. UN su usvojile mnogo važnih instrumenata kao što su: Međunarodna povelja o ljudskim pravima, koja uključuje Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima (UDHR), Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (ICCPR) i Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (ICESCR); kao i Drugi opcioni protokol ICCPR, koji ukida smrtnu kaznu za sva krivična dela, pa čak i za izdaju i za vojna krivična dela. Generalna skupština UN usvojila je 2010. godine treću po redu Rezoluciju 65/206 o moratorijumu na izvršenje smrtno kazne. Usvojena su tri međunarodna pravna instrumenta koja zabranjuju smrtnu kaznu i to: Opcioni protokol ICCPR, koji su 53 države ratifikovale; Protokol broj 6 EK ratifikovalo je 42 države, dok je Međuamerički protokol potpisalo 9 država. Nažalost, svi ovi instrumenti državama potpisnicama dozvoljavaju da u vreme rata ili u slučaju neposredne ratne opasnosti zadrže smrtnu kaznu, ali pod uslovom da su obavestile Generalnog sekretara o svojoj nameri. Međutim, ima članica UN, kao što je Oman, koji smatra da bi ukidanje smrtno kazne bilo u suprotnosti sa islamskim uverenjem po kome je ljudski život svetinja, a šerijatsko pravo nalaže da svako ko oduzme život drugom ljudskom biću mora za to da plati svojim životom. I pored toga, ICCPR naglašava da je ukidanje smrtno kazne i dalje konačni cilj, a da smrtna kazna može biti izrečena isključivo za teška krivična dela posle detaljnog i rigoroznog ispitivanja, u skladu sa zakonom, a ne može se izreći licu mlađem od 18 godina života i ne može se izvršiti nad trudnicom. Mada, i pored toga, države koje su zadržale smrtnu kaznu mišljenja su da UN ne treba da nameću sistem vrednosti jednih država članica drugim državama čiji je sistem vrednosti drugačiji i različit. Te države su zagovornice postojanja smrtno kazne sa ciljem očuvanja reda u državi.¹³

4. Eutanazija

Svakoj jedinki rađanjem je nametnut ili poklonjen život, ona ni na koji način nije učestvovala u donošenju odluke o otpočinjanju svog života. Po logici stvari i kraj života ili smrt su nezavisni od ljudske volje i njihove želje za životom. Pravo na život po sebi isključuje mogućnost eutanazije, pa makar i bila iz samilosti i sa namerom prekraćivanja muka. Eutanazija može da se posmatra u okviru drugih ljudskih prava, npr. pravo na samoodlučivanje ili pravo na ličnu autonomiju.

¹³ Korljan, E., op. cit. str. 51-56.

Iako je od davnina primenjivana, reč eutanazija je nastala u 17. veku u grčkom jeziku od prefiksa „eu“ – sa značenjem „dobro“ i reči „thanatos“ – sa značenjem „smrt“. Frensis Bekon je u 17. veku prvi upotrebio reč eutanazija u medicinskom kontekstu, da opiše laku, srećnu smrt, a gde je dužnost lekara da ublaži telesne patnje bolesnika i pruži im mirnu i spokojnu smrt.¹⁴ Platon u svom delu „Država“ piše: „... nego je smatrao da ne treba negovati ljude koji nisu sposobni za život, jer oni ne koriste ni sebi samima ni državi ...mislili su oni koji su po prirodi bolesni i neumereni da nemaju od svog života ništa ni sami, niti kome drugom koriste, pa lekarska veština ne sme biti radi njih i oni ne smeju biti lečeni čak ni onda kad su bogatiji od samoga Mide.“¹⁵ a Tomas Mor u delu „Utopija“ kaže: „... ako je bolest ne samo neizlečiva već bolesniku zadaje stalne i užasne muke, onda sveštenici i magistrati savetuju jadnika otprilike ovako: „Za tebe je u životu sve izgubljeno! Drugima si težak, a sebi si nesnosan pošto samo nadživljuješ svoju smrt. Odluči se da ne hraniš više tu neizlečivu kugu! Život je tvoj samo mučenje i zašto da oklevaš? Pun nade što ćeš se osloboditi svoje tamnice, mučilištva svog, svog čemernog života, odluči se i oslobodi se sam, ili daj odobrenje da te drugi oslobode! Samo će patnje tvoje a ne sreću tvoju prekinuti smrt, i stoga je mudro ako je ubrzaš. To ti savetuju sveštenici, tumači volje božje! Poslušaj ih, učinićeš pobožno i sveto delo!“ oni koji usvoje ovakav savet, odriču se života ili dobrovoljnim gladovanjem ili ih oslobađaju muka u snu da ne osele trenutak smrti.“¹⁶

Eutanazija ili lišenje života iz samilosti spada u privilegovana ubistva, iako zakonodavac ne upotrebljava reč ubistvo. Prema članu 117 Krivičnog zakonika Republike Srbije to je krivično delo koje predstavlja lišenje života punoletnog, teško obolelog lica iz samilosti, na njegov ozbiljan i izričit zahtev. Za ovu vrstu krivičnog dela predviđena je kazna zatvora od 6 meseci do 5 godina.¹⁷ Lišenje života iz samilosti je novouvedeno krivično delo, iako je postojalo još u najstarijim ljudskim društvima, ali bez sankcija. Još su Spartanci ubijali svoju fizički i mentalno slabu decu. U starom Rimu ovaj običaj je kodifikovan zakonom 12 tablica, a u četvrtoj tablici je propisivao da „nakazno dete treba odmah ubiti“. Stare osobe, Nomadi su ubijali ili napuštali jer nisu mogli ni da privređuju ni da drže tempo kretanja. Aboridžini su na plemenskim svečanostima ubijali decu i starce i to kako iz verskih tako i iz ekonomskih razloga. Američki Indijanci su svoje stare i iznemogle roditelje ostavljali da

¹⁴ Bogdanić, M., Rakić, J. (2014). Eutanazija, *Pravne teme* 2, (3), str. 221

¹⁵ Platon, (2013). *Država*, Beograd, Dereta, 407 d i e i 408 b

¹⁶ Mor, T. (2011). *Utopija*, Pirot, Pi-press, str. 101

¹⁷ Krivični zakonik Republike Srbije, *Službeni glasnik RS*, br. 85/05, 88/05-ispr., 107/05-ispr., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13 i 108/14.

umru od gladi ili su ih odvodili u šumu gde su ih zveri rastrzale. Kod Šveđana je postojao običaj da na svečan način premlaćuju i ubijaju teške i neizlečive bolesnike kao i stare i iznemogle osobe. Prusi su ubijali stare i iznemogle roditelje, ali po njihovoj izričitoj želji. I kod naših predaka postojao je običaj ubijanja starih i iznemoglih roditelje u Svrljigu pod nazivom „lapot“, koji je bio ritualni čin olakšanja, skoro dobročinstva, ali ne kazna. Osobe nad kojima je bilo određeno da se izvrši lapot prihvatale su taj čin sa spokojstvom. Običaj ubijanja starih osoba kada napune određeni broj godina postojao je u Risnici kod Pirota.¹⁸

Eutanazija se deli na aktivnu, u kom slučaju se medicinska terapija daje isključivo sa namerom da se nečiji život okonča i na pasivnu, koja podrazumeva da se obolelom ukida lečenje kojim se on održava u životu, što neminovno posle određenog vremena dovodi do smrti. Aktivna eutanazija podrazumeva direktno i namerno skraćanje života neizlečivo bolesnog pacijenta, od strane lekara aktivnim merama koje utiču na proces bolesti i proces umiranja. Ona se obavlja davanjem neizlečivo bolesnom pacijentu visoke doze hipnotičkih sredstava, opojnih droga ili otrovnih materija, kao što je kalijum-hlorid. Pasivna eutanazija podrazumeva nepreduzimanje ili obustavljanje mera, kao što su veštačko davanje pacijentu vode, hrane, kiseonika, veštačko disanje, veštačko davanje lekova, transfuzija krvi ili dijaliza, kojima se produžava život umirućeg pacijenta.¹⁹ Aktivna eutanazija se u mnogim zakonima izjednačava sa ubistvom ili ubistvom iz nehata i povlači iste kaznene mere, dok pasivna eutanazija pod određenim okolnostima može biti zakonom dozvoljena, jer je regulisana staleškim propisima, kao u mnogim zemljama Evrope.

Razlikuju se još samoubistvo uz pomoć lekara kada lekar obezbeđuje terapiju kojom će se oboleli sam lišiti života i potpomognuto samoubistvo, kada lekar na zahtev pacijenta u cilju prekraćivanja muka primeni postupak ili mu da sredstvo kojim će ga lišiti života. Samoubistvo uz pomoć lekara, gde lekar pomaže pacijentu da okonča život po sopstvenoj želji i pod strogo propisanim uslovima i kriterijumima, legalno je samo u Belgiji, Švajcarskoj, Holandiji, Luksemburgu, Albaniji, Kolumbiji i trima američkim državama: Oregonu, Montani i Vašingtonu. Potpomognuto samoubistvo, u većini zemalja je krivično delo koje se izjednačava sa ubistvom ili ubistvom iz nehata.

Osim toga, eutanazija se može klasifikovati i na osnovu datog pristanka i to na: dobrovoljnu, kada pacijent samostalno odlučuje o mestu, načinu i vremenu smrti, ukoliko je u pitanju pacijent na samrti ili oboleo od neizlečive

¹⁸ Milenković, M. (1940). Eutanazija ili ubijanje iz milosrda, Skopje, Slavija, str. 22-26.

¹⁹ Radišić, J. (2008). Medicinsko pravo, Beograd, Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu, Izdavačko preduzeće „Nomos“, str. 144-146.

bolesti; nedobrovoljnu, kada je pacijent mentalno ili fizički nesposoban da donese odluku ili se nalazi u komi. Ova vrsta eutanazije je nezakonita, ali se često primenjuje diskretno iz samilosti; i terminalnu sedaciju, kada lekar daje teško obolelom na njegov zahtev lekove koji izazivaju stanje dubokog sna do smrti.²⁰

Godine 1939. zakonodavno telo Trećeg Rajha donelo je zakon o eutanaziji, čiji je idejni i duhovni tvorac bio Hitler. Po tom zakonu dozvoljava se da lica koja su proglašena neizlečivim budu oslobođena od patnje. Zbog velikog pritiska svetske javnosti Zakon je posle dve godine bio ukinut, jer je u vreme primene 275.000 ljudi bilo ubijeno – „oslobođeno od patnji“, ali nažalost uklanjanje zakona nije dovelo do prestanka ubijanja onih koji bi mogli da „kvare“ rasnu superiornost nemačkog naroda. Eutanazija u obliku masovnog ubijanja nastavljena je u gasnim komorama koncentracionih logora umesto u specijalnim bolnicama.²¹ U Švajcarskoj je 1941. godine legalizovano samoubistvo uz pomoć ili bez pomoći lekara. Švajcarska ne zabranjuje strancima da na njoj teritoriji izvrše eutanaziju uz navođenje čvrstih razloga kako je propisano švajcarskim zakonom i taj fenomen danas nosi naziv samoubilački turizam. SAD donele su 1976. godine prvi zakon o pravu na „prirodnu smrt“. Od 2002. godine dobrovoljna eutanazija i samoubistvo uz pomoć lekara u Holandiji su zakoniti, mada su ih sudovi tolerisali još od 1984. godine. U Belgiji takođe od 2002. godine eutanazija je zakonom dozvoljena i 203 osobe okončale su život uz pomoć lekara u toku prve godine od stupanja zakona na snagu. U 2008. godini parlament Luksemburga usvojio je zakon o pravu na dostojanstvenu smrt.²²

Pitanje „izbora“ možda je najjači argument u prilog legalizovanja eutanazije i potpomognutog samoubistva. Zagovornici legalizacije eutanazije smatraju da je eutanazija ili potpomognuto samoubistvo „vrhovno građansko pravo“ i da sprečavanje da se psihički zdravim, a neizlečivo bolesnim pacijentima koji žele sebi da skrate muke pruži „pomoć da mirno umru“ predstavlja suštinski nepoštovanje prava na ličnu autonomiju.²³

Sa stanovišta slobode i slobodnog izbora, svakako da čovek osim prava na život ima pravo i da sam donosi odluku o svom sopstvenom životu i njegovom kvalitetu. Neizlečive bolesti u terminalnom stadijumu praćene gubitkom svih atributa čovečnosti sigurno mogu biti razlog želje za prekraćivanjem

²⁰ Korljan, E., op. cit., str. 176-177.

²¹ Ilić, D., Eutanazija (2014, Novembar 25). Preuzeto sa: http://www.sirius.rs/clanci/dragan_ilic/eutanazija.html

²² Korljan, E., op. cit., str. 186-187.

²³ Ibid., 209.

muka, ali takvu želju i potrebu možda i ne treba lekar da ispunjava. Svaki lekar, poštujući Hipokratovu zakletvu, će se do poslednjeg momenta boriti za život svog pacijenta i preduzimati sve terapijske mere sa ciljem poboljšanja zdravstvenog stanja pacijenta i olakšanja – smanjenja muka.

Zaključak

Od početka civilizacije traje borba za ljudska prava, da bi svoju kulminaciju dostigla sredinom 20. veka, a i dalje traje. Pravo na život, kao osnovno ljudsko pravo i dalje nosi mnoge nedoumice i nedorečenosti.

Pitanje abortusa je delimično razrešeno i zakoni se razlikuju od zemlje do zemlje u zavisnosti od tradicije, vere, društveno prihvaćenih ideja i vrednosti.

Ukidanje smrtne kazne, takođe još uvek nije prihvaćeno u svim zemljama i pored mnoštva rezolucija i povelja kako Ujedinjenih Nacija tako i Saveta Evrope.

Kada je reč o eutanaziji, tu postoje najveća razmimoilaženja i nespojivosti prava na život i eutanazije, ali treba imati na umu da pravo na život ne isključuje pravo na smrt, jer je ona neminovnost. Nažalost, posmatrajući kroz istoriju, eutanazija je primenjivana uglavnom iz ekonomskih razloga u nerazvijenim plemenskim društvima ili u diktatorskom, nacističkom režimu kada su pod velom eutanazije likvidirane stotine hiljade ljudi.

Samo u razvijenim društvima sa odgovarajućim životnim standardom građana moguće je u pravom smislu reči ostvariti pravo na život, pravo na dostojanstven život, kao i pravo na smrt u humanim, prirodnim uslovima i to u bolnicama – hospisima, koji obolelom u terminalnom stadijumu bolesti pružaju dostojanstven kraj.

U svakom slučaju za ozakonjenje bilo kog oblika eutanazije neophodno je stvoriti zakonske preduslove, koji će striktno definisati uslove pod kojima je taj čin izvodljiv. Osim pisanog zahteva obolelog neophodan je tim stručnjaka, koji će koncenzusom donositi odluku za svakog obolelog, odrediti način, vreme i druge uslove izvršenja čina, kao i izvršioca.

Mirjana Živković

A student at the doctoral studies of the Faculty of Law for Commerce and Judiciary, The University of Business Academy in Novi Sad

THE RIGHT TO LIFE AND EUTHANASIA

A b s t r a c t

THIS study shows legal inconsistencies, dilemmas and insufficiently precise defined terms which make the fundamental human right – right to life. Some problems of this sacred human right were reviewed such as a legalization of abortion and dilemma whether a fetus has the right to life or not; then the problem of the abolishment of death penalty existing in both democratic and non-democratic countries, under the excuse of maintaining the order in the country or because of the faith; the legalization of euthanasia, which is in its nature opposite to the right to life, but finds a support in other human rights, such as the right to self-decision and right to autonomy. There are shown an active and passive euthanasia, a suicide committed with doctors' help as well as the supported suicide, with all similarities and differences including the accompanied penalties in all countries, except Belgium, Switzerland, Netherland, Luxembourg, Albania, Columbia and three US states: Oregon, Montana and Washington in which the suicide committed with doctors' help is legal. In order to make any form of euthanasia legal, it is necessary to create legal prerequisite conditions which will precisely define on which terms it could be done. Except a patient's written request, it is necessary to form a team of experts that will make decisions for every patient by a consensus. They will also determine the way, time and other terms on which it could be done including an executor.

Key words: *the right to life, euthanasia, death penalty, abortion.*

Literatura

1. Antić, D. (2001). Latinski citati, Beograd, Plavo slovo

2. Bogdanić, M., Rakić, J. (2014). Eutanazija, *Pravne teme*, 2 (3), str. 218-224
3. Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, *Službeni list SCG – Međunarodni ugovori*, br. 9/03
4. Ilić, D., Eutanazija, (2014. Novembar 25). Preuzeto sa: <http://www.sirius.rs/clanci/dragan-ilic/eutanazija.html>
5. Korljan, E. (2012). Evropska konvencija o ljudskim pravima i pravo na život: doktorska disertacija, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu
6. Krivični zakonik Republike Srbije, *Službeni glasnik RS*, br. 85/05, 88/05-ispr., 107/05-ispr., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13 i 108/14
7. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, (2014. Novembar 25). Preuzeto sa: <http://www.ljudskaprava.gov.rs/index.php/međunarodni-pakt-o-građanskim-i-političkim-pravima/55-međunarodni-pakt-o-građanskim-i-političkim-pravima>
8. Milenković, M. (1940). Eutanazija ili ubijanje iz milosrđa, Skoplje, Slavija
9. Milosavljević, B., Popović, D., (2011). Ustavno pravo, Beograd, Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu, Javno preduzeće Službeni glasnik
10. Mor, T. (2011). Utopija, Pirot, Pi-press
11. Platon, (2013). Država, Beograd, Dereta
12. Radišić, J. (2008). Medicinsko pravo, Beograd, Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu, Izdavačko preduzeće „Nomos“
13. Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, (2014. Novembar 24). Preuzeto sa: <http://www.poverenik.rs/yu/pravni-okvir-pi/međunarodni-dokumenti-pi/146-univerzalna-deklaracija-o-ljudskim-pravima.html>
14. Ustav Republike Srbije, *Službeni glasnik RS*, br. 98/06